

~~№ 394~~

59
H34

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ІСТОРИКО-ОСВІТНІЙ МУЗЕЙ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том IV

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1955

Здесь необходимо отметить, что в Карпатах фауна встречается очень редко; что же касается иноцерамов, то их находят еще меньше. О находках иноцерамов упоминается в работах Б. Кокошинской [3], З. Паздро [10], Г. Запаловича [16], Е. Пассендорфера [9], Й. СимIONESКУ [13].

В коллекции было установлено наличие трех видов иноцерамов: *I. concentricus* Park., *I. cripsi* Mant., *I. etheridgei* Woods. Последний для Карпат описывается впервые.

На основании видового состава иноцерамов толщу песчаников, содержащую их, можно отнести к альб-сеноману.

ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ

КОРОТКА ЛІТОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕРХНЬОЮРСЬКИХ ВІДКЛАДІВ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР

Я. М. Сандлер, Г. П. Ворона

Юрські відклади в межах південно-західної окраїни Російської платформи і зовнішньої зони Передкарпатської крайової западини обмежуються на сході лінією м. Буськ — р. Коропець (ліва притока Дністра). На південному заході на лінії Рудки—Стрий вони виявлені за допомогою свердловин.

Для відкладів порід юрського віку, як і для всього осадкового комплексу, який складає південно-західну частину Російської платформи, характерне закономірне збільшення потужності в західному напрямі. На всьому просторі породи верхньої юри перекриваються відкладами верхньої крейди. В підшві цих порід знаходиться незначний шар (20—30 м, місцями до 100 м) різнобарвних відкладів, який належить до пермо-тріасу [2]. Останнє обумовлюється положенням цих відкладів між палеонтологічно схарактеризованими породами карбону і юри.

Аналіз товщі юрських відкладів, виявлених цілим рядом глибоких свердловин в районах м. Стрий, ст. Угерсько, с. Рудки, с. Судова Вишня, м. Рава-Руська та інших пунктів, дав підставу говорити про наявність Передкелецько-Сандомирської юрської западини. Остання сформувалась на складчастій палеозойській основі і частково на платформі. Вісь цієї западини відносно осі Львівської верхньокрейдяної западини зміщена на південний захід.

Товщина відкладів, які заповнюють юрську западину в осьовій її частині, повинна перевищувати 1000 м; частина цих відкладів, яка пройдена свердловиною в м. Стрий, становить 845 м. До північного сходу потужність юри різко зменшується, досягаючи на ст. Угерсько і в Раві-Руській 300—350 м, а в районі Курович і Милатина 50—100 м.

Фауна, виявлена С. І. Пастернаком і І. М. Ямніченко в зразках керну із свердловин, зроблених поблизу міст Рава-Руська і Стрий, вказує, що товщі, в яких ця фауна виявлена, належать до верхнього відділу юрської системи. Тут були знайдені *Nerinea* cf. *ursinensis* var. *minima*, *Modiola* cf. *tulipaea* Lam., *Pecten* (*Camptonectes*) cf. *lens* Sow., *Spiroptalmidium* sp.

За літологічними особливостями порід юрські відклади характеризуються поширенням фацій неглибокого моря. На прибережно-мілководний, іноді навіть лагунний характер відкладів верхньої юри вказують оолітоподібні і доломітизовані вапняки, ангідрити, а також брекчії, які складаються з вапняків і ангідритів.

В комплексі юрських відкладів можна виділити такі типи порід знизу вгору: 1) доломіти і доломітизовані вапняки; 2) доломітизовані вапняки з ангідритами та їх брекчії; 3) оолітові і псевдооолітові (водоростеві), а також пелітоморфні вапняки.

Свердловини, пробурені на північний схід від м. Стрий (райони Угерсько, Рави-Руської, Винників, та ін.), виявляють всі зазначені літологічні різновидності порід. Опорна свердловина в м. Стрий пройшла лише верхні горизонти юрських відкладів.

Нижче наводимо коротку характеристику окремих виділених товщ.

Доломіти і доломітизовані вапняки. Макроскопічно доломіти і доломітизовані вапняки сірого і світлосірого кольору, з кремевим і зеленуватим відтінком, іноді плямисті. Звичайно вони щільні, трицинуваті, часто з добре вираженою стилітовою текстурою. Стилолітові шви заповнені темносирим і зеленуватим глинистим матеріалом.

Дослідження доломітів і доломітизованих вапняків у шліфах показує, що вони складаються в основному з дуже дрібних зерен доломіту ромбодричної або неправильно ромбодричної форми, які щільно прилягають одне до одного, і пелітоморфного кальциту. Нерідко вони утворюють мозаїчну структуру. Доломіти і доломітизовані вапняки зв'язані між собою поступовими переходами. Діаметр зерен доломіту 0,01—0,05 мм, часто — менше 0,01 мм. До основної карбонатної маси інколи домішаний глинисто-карбонатний матеріал у вигляді згустків. Крім того, спостерігаються органогенні включення. В загальній масі порід розсіяні зерна піриту.

Доломітизовані вапняки і доломіти з ангідритами та їх брекчії. Між доломітами можна виділити різновидності чистих дрібнозернистих доломітів і ангідритизованих доломітів. Зерна доломітів дрібні (0,01—0,05 мм), здебільшого неправильно ромбодричної форми. Окремі зерна доломіту іноді відокремлені одне від одного невеликою кількістю карбонатно-глинистого матеріалу.

В ангідритизованих доломітах ромбодричні зерна доломіту включені в дрібнозернисту масу ангідриту. Інколи в описуваних доломітах є невелика кількість зерен целестину. Частина розрізу в цій товщі представлена брекчіями, які складаються з доломітизованих вапняків та ангідритів. Подекуди в таких породах зустрічаються поодинокі ооліти радіально-променевої структури. Крім карбонатних порід, тут зустрічаються зрідка уламки глинисто-серіцитових аргілітів. Ангідрити утворюють лінзочки, жовенця і скупчення неправильної форми, а також зустрічаються у вигляді окремих зерен, що пронизують основну масу породи.

Пачки ангідритолітів пронизані тонкими прожилками доломітизованої глинисто-карбонатної породи. Структура ангідритолітів

нерівномірно зерниста і характеризується різними розмірами зерен, що їх складають. Інколи навколо деяких центрів спостерігається групування більших зерен. В більшості випадків зерна розташовані хаотично. Великі зерна мають характерну псевдоабсорбцію.

Оолітові та псевдооолітові (водоростеві) і пелітоморфні вапняки. Оолітові вапняки білі, кремуваті, грубозернисті, з типовою для них текстурою «кристого каменя», обумовленою наявністю круглих оолітів розміром 1—1,5 мм, які щільно прилягають один до одного. При вивченні оолітів у шліфах видно, що вони мають концентрично-шкаралупувату структуру. Радіально-променева структура зустрічається рідко. Центрами оолітів є уламки форамініфер, зерна кварцу, кальциту; інколи концентричні шари нарастають навколо псевдооолітів, що складаються з пелітоморфного карбонату. В деяких випадках ядра оолітів вилуговані. Ооліти мають дві—чотири концентричні оболонки, зрідка — п'ять-шість. Іноді концентри бувають неправильної форми. Сірий колір оолітів виразно виділяється на фоні прозорого кальцитового цементу.

Фація псевдооолітових і ооліто-водоростевих вапняків особливо поширена в районі опорної свердловини Стрий-1, де карбонатні жовна синьозелених водоростей утворюють досить потужні відклади.

Псевдооолітові вапняки світлосірого і жовтуватосірого кольору, щільні, з прожилками та лінзочками кристалічного кальциту. Псевдоооліти округлої та неправильної форми, складаються з темносірого пелітоморфного карбонату.

Пелітоморфні вапняки світлосірі та світложовті, щільні. У шліфах вони складаються з пелітоморфного карбонату сірого кольору. У вапняках часто зустрічаються юрські форми форамініфер.

ЛІТЕРАТУРА

1. А. К. Матвеев, Геологическое описание Подолии и Волинии, Геология и полезные ископаемые западных областей УССР, М.—Л., 1941.
2. О. К. Смирнова, С. И. Пастернак, Меловые отложения Львовской мульды, Труды Львовского геологического об-ва, серия геол., вып. 1, 1948.

КРАТКАЯ ЛИТОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕРХНЕЮРСКИХ ОТЛОЖЕНИЙ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УССР

Я. М. Сандлер, Г. П. Ворона

Резюме

В пределах юго-западной окраины Русской платформы и внешней зоны Предкарпатского краевого прогиба юрские отложения ограничиваются на востоке линией г. Буск — р. Коропец (левый приток р. Днестр), а на юго-западе они установлены скважинами на линии Рудки—Стрий.

Анализ мощностей юрских отложений, вскрытых глубокими скважинами в районах Стрия, Угерско, Рудков, Судовой Вишни, Равы-Русской и др., указывает на существование юрского прогиба, ось

которого по отношению к оси Львовского верхнемелового прогиба смещена к юго-западу. Мощность пород, выполняющих юрский прогиб в осевой его части, должна превышать 1000 м. Вскрытая часть этих отложений в Стрые составляет 845 м. К северо-востоку мощность юры резко уменьшается, составляя в Угерско и Рава-Русской 300—350 м, а в районе Курович и Милятина — 50—100 м.

По литологическим особенностям пород юрские отложения характеризуются распространением фаций неглубокого моря. На прибрежно-мелководный, иногда даже лагунный характер отложений верхней юры указывают оолитовые и доломитизированные известняки, ангидриты, а также брекчии, состоящие из известняков и ангидритов.

В комплексе юрских отложений можно выделить следующие типы пород (снизу вверх): 1) доломиты и доломитизированные известняки; 2) доломитизированные известняки с ангидритами и их брекчии; 3) оолитовые и псевдооолитовые (водорослевые), а также пелитоморфные известняки.

ПРО ФІЛОГЕНЕТИЧНІ ВЗАЄМВІДНОШЕННЯ В ГРУПІ БЕЗЩЕЛЕПНИХ

П. П. Балабай

Подільська плита в нижніх верствах складається з нижньо-палеозойських відкладів. В південній частині західного Поділля (Тернопільська область) ці породи виступають в річкових ярах у вигляді потужних відслонень силурійських сланців і давніх червоних пісковиків (old-red). У цих відкладах зберігається багата фауна викопних безщелепних з груп остеоострак і гетерострак. У зв'язку з великим значенням зазначених груп для стратиграфії нижнього палеозою цікаво зупинитися на деяких питаннях філогенії безщелепних.

Термін «безщелепні» — «Agnatha» був запропонований ще Копом наприкінці минулого століття, але широкого застосування він набув лише після праць Кієра (1924) і особливо Стеншьо (1927, 1932), які довели спорідненість викопних остракодерм із сучасними круглоротими. Праці цих авторів викликали значне пожвавлення досліджень викопних безщелепних і сприяли з'явленню цілого ряду робіт, присвячених цим формам. Проте широкі теоретичні висновки Стеншьо про філогенетичні зв'язки між окремими групами безщелепних (зокрема, щодо походження сучасних круглоротих від викопних остракодерм) і про загальний напрям еволюції цих форм, а саме — про значну їх дегенерацію — були визнані далеко не всіма авторами. З боку ж радянських дослідників вони зустріли ряд серйозних заперечень (Дерюгін, 1928; Северцов, 1939, Обручев, 1945, 1949). Особливо серйозними були заперечення Обручева, який у своїх роботах вдало застосував порівняльно-анатомічні методи вивчення палеонтологічного матеріалу.

Виник цілий ряд досить відмінних одне від одного уявлень про філогенетичний розвиток групи безщелепних. Кожний дослідник будував тут свою власну філогенетичну схему (див. схему). Особливо відрізнялися схеми Стеншьо і Северцова. В 1945 р. Д. Обручев опублікував короткий огляд поглядів з цього питання. З того часу інтерес до вивчення безщелепних дещо зменшився. Але спірні питання щодо цієї групи так і залишилися нерозв'язаними. Серед них насамперед треба відзначити згадане вже питання про загальний

ЗМІСТ

Палеозоологія і палеогеографія

О. С. В'ялов, Короткий огляд фацій і умов утворення осадків у західних областях УРСР	5
С. І. Пастернак, Серпуліді крейдяних відкладів Волино-Подільської плити і їх значення для стратиграфії	20
С. П. Коцюбинський, Іноцерами з альб-сеноманських відкладів Карпат	45
Я. М. Сандлер, Г. П. Ворона, Коротка літологічна характеристика верхньокюрських відкладів західних областей УРСР	55

Зоологія

П. П. Балабай, Про філогенетичні взаємовідношення в групі безщелепних	59
К. А. Татаринів, До питання про вертикальне поширення ссавців у Східних Карпатах	80
М. П. Рудишин, До поширення ондатри на Шацьких озерах	92
І. М. Карпенко, В. М. Івасик, О. П. Кулаківська, Вплив низької температури води на зимівлю цьоголіток коропа	97
В. І. Здун, Малий ставковик (<i>Galba truncatula</i> Müll.) — передавач фасціольозу в умовах карпатських високогірних водойм	108

Ботаніка

К. А. Малиновський, В. М. Мельничук, Рослинність Боржавських полонин, їх кормова характеристика та шляхи поліпшення	113
В. Г. Коліщук, Вегетативне поновлення бука європейського (<i>Fagus sylvatica</i> L.) в Карпатах	129
В. М. Мельничук, Список листяних мохів західної Волині	139

Научные записки, том IV
Природоведческого музея Львовского филиала АН УССР.
(На украинском языке).

Редактор видавництва О. С. Сенченко

Техредактор Е. К. Сиваченко.

Коректор К. В. Бергер.

БФ 0374. Зам. № 187. Вид. № 216. Тираж 500. Формат паперу 60×92/16. Друкарськ. аркушів 10 + 2 вклейки. Обл.-видавн. аркушів 11,6. Паперових аркушів 5. Підписано до друку 27/V 1955 р.

Друкарни Видавництва АН УРСР, Львів, вул. Стефаніка, 11.